

Украины - колокольни Одесского кафедрального Спасо-Преображенского собора.

Ключевые слова: воссоздание утраченного объекта культурного наследия, колокольня собора, опыт проектирования, изготовления и монтажа металлических конструкций шпиля.

Meshcheriakov V. THE FRAGMENT OF THE RE-CREATION OF ODESSA TRANSFIGURATION CATHEDRAL – METAL FRAME OF THE STEEPLE OF BELL TOWER. This article is about the topicality of

forming the traditional character of the historical environment with the re-creation of the lost objects of cultural heritage in the historical cities. The actual experience of drafting, manufacturing and mounting of the metal frame of the Bell Tower (the first stage of reconstruction of the lost object of cultural heritage of Ukraine - the Bell Tower of Odessa Transfiguration Cathedral) is given.

Keywords: re-creation of the lost object of cultural heritage, the Cathedral Bell Tower, the experience of drafting, manufacturing and mounting of metal construction of the steeple.

DOI: 10.29295/2311-7257-2018-92-2-95-102

УДК 711.4

Мещерякова О.М.

Національний університет «Львівська політехніка»

(вул. Степана Бандери, 12, Львів, Україна, 79000; e-mail: olya.meshcheryakova@gmail.com)

ДО ПИТАННЯ ФУНКЦІОНАЛЬНО-ПЛАНУВАЛЬНОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ ОСЕРЕДКІВ РЕКРЕАЦІЇ ДЛЯ МОЛОДІ

На основі аналізу теоретичних праць та закордонного досвіду в статті зроблено спробу виявити особливості та визначити засоби функціональної організації і планувальної структури осередків рекреації для молоді.

Ключові слова: місто, осередок рекреації, молодь, функціональна організація, планувальна структура

Вступ. Розвиток міст неминуче веде до зміни і ускладнення зв'язків жителів міста із середовищем свого проживання. Ущільнення території житлових районів міста та збільшення чисельності їх мешканців негативно впливає як на людину, так і на функціонально-планувальну структуру міста загалом.

Тому виникає необхідність вирішення питань, пов'язаних із проведенням вільного часу та відновленням фізичного та психологічного здоров'я у межах житлових районів міста. Особливо гостро потребу у комфортному рекреаційному середовищі міста відчувають молоді люди. Молодь є чисельною та найбільш активною соціально-демографічною групою міського населення, що потребує фізичної активності, соціальної інтеракції та творчого самовираження. Проте на сьогоднішній день практично відсутні спеціальні місця для рекреації на відкритому просторі для молоді, які були б доступними, безкоштовними та враховували

рекреаційні потреби молоді залежно від вікових, соціальних та професійних параметрів.

Важливість організації осередків рекреації для молодих людей є недостатньо відображеною, а подекуди і взагалі відсутня у концепціях розвитку міста, генеральних планах та нормативних документах. Це зумовлює необхідність в узагальненні теоретичних положень, спеціальних досліджень українських та закордонних аналогів і визначення вихідних положень проектування та організації рекреаційного середовища, адаптованого до потреб молодих людей.

Згідно з визначенням ООН [1] (1985), до молоді відносять людей, віком 15-24 роки. Проте молодіжний вік не має абсолютних чітко визначених меж, адже він залежить від соціально-економічного розвитку суспільства, досягнутого рівня добробуту й культури, умов життя людей. Сучасна молодь довше навчається в школі, що спричиняє пізніший початок самостійного трудового життя. Критерії соціальної зрілості та

кож ускладнилися. Це спричинює дискусійність хронологічних абсолютних вікових границь: нижню границю молодості приймають інколи між 13 і 16, а верхню — між 25 і 30 роками, іноді можливо й пізніше.

Необхідною умовою при виборі рекреаційної діяльності є врахування індивідуальних особливостей молоді, обумовлені віком, яка є неоднорідною: підлітки в 13-15 років відрізняються за потребами та вподобаннями від 16-18-річних; потреби дівчат відрізняються від потреб юнаків. Теж слід звертати увагу на різний соціальний стан молоді (учні старших класів, студенти вищих та професійно-технічних навчальних закладів, працююча молодь, сімейна молодь). Така градація дозволяє повніше враховувати рекреаційні потреби та інтереси конкретних груп молодих людей.

Матеріали і методи досліджень. Методологічною основою даного дослідження є вивчення та узагальнення теоретичних робіт в області містобудування, архітектури, ландшафтної архітектури соціології, психології, вивчення та порівняльний аналіз функціонально-планувальної організації осередків рекреації у краях Європи. Загальні питання формування ландшафтного середовища міст і організації об'єктів відпочинку розглянуті в фундаментальних працях Вергунова А, Хромова Ю, Стаускаса В., Родичкін І. Панченко Т. Шулика В. Дослідження проблем збереження та відновлення фізичного здоров'я молоді займались Рижкін Ю. [2, 12], Скрипник Л. [3], соціально-психологічні аспекти рекреації молоді відображені в працях Леденьової О. [4], Шевчука І. [5], Путільовської Н. [6]. Особливості формування рекреаційного середовища для молоді визначено в працях Сокольської О. [7], Осиченко Г. [8], Зубричева О., Malone K. [9] Siestrzewitowska M. [10], Mayo G [11].

Результати дослідження. Молоді люди знаходяться в періоді психологічного розвитку та формування особистості, власних смаків, вподобань, форм сприйняття світу, отримання знань та навичок. Молоді, для проведення дозвілля, важливим є своєрідність середовища в якому вони перебу-

вають. Більшість з них проводять свій вільний час у компанії однолітків, або в навчальному колі. Потяг до спілкування з однолітками можна пояснити великою потребою осіб в емоційних контактах, співпереживанні, в інформації, в об'єднанні зусиль для суспільних дій. Молодь сприймає, а значить і вибирає різну діяльність для відпочинку в залежності від роду потреб рекреаційних установок, які визначають форму проведення вільного часу. Всі ці заняття вказують на досягнутий рівень культури індивідуального дозвілля [5].

За функціональною організацією рекреаційні осередки для молоді можна умовно розділити на дві групи: *осередки для занять різними формами фізичної активності* – ігрові, фізкультурно-оздоровчі, спортивні (вуличні тренажери, майданчики для різних видів спорту, паркуру, ігрові майданчики, вуличні скеледрами, ролледрами та скейтпарки, бігові та маршрути для їзди на велосипеді, танцювальні майданчики, катки тощо) та *соціальні осередки* – місця для зустрічей та комунікації, перформансу, творчого самовираження, освітньо-культурного відпочинку, пасивного відпочинку (прибудинкові майданчики відпочинку, сквери, парки, місця для пікніків, амфітеатри, літні кінотеатри, легальні стіни графіті тощо). Усі види рекреації доповнюють одна одну та перебувають у тісному взаємозв'язку.

До ключових характеристик, які впливають на організацію осередків рекреації слід віднести: рухова активність, вільний час, культурно-ціннісні аспекти, інтелектуальні, емоційні та фізичні складові елементи, добровільні та самодіяльні засади, оптимізація функціонального стану організму молодої людини, компоненти освітньо-виховного процесу, посилення акценту на задоволенні (гедонізм – (грецького – з давньогрецького «насолода», «задоволення») – це такий спосіб і орієнтир життя, згідно з яким задоволення є вищим благом і сенсом життя) і розвагах, наявністю певних рекреаційних послуг; середовища рекреації організовується у природному оточенні [3].

Зазначені характеристики є об'єктом ґрунтовних сучасних досліджень психологів і педагогів. Для прикладу можна навести працю Л. Скрипника [3], та Ю. Рижкіна [2, 12].

Функціонування осередків рекреації залежить не тільки від зазначених характеристик, але і від різноманітних чинників, які визначають якісний стан середовища, яке оточує молодь. До них належать: *природно-кліматичні* (кліматичні особливості (характер вітрів та опадів, температурний режим), рельєф місцевості, наявність водойм, зелених насаджень), *ландшафтно-екологічні* (орієнтація за сторонами світу, інсоляція, захист від несприятливого впливу транспортних магістралей, джерел забруднення середовища), *демографічні* (кількість та щільність населення молодого віку, співвідношення вікових категорій в межах групи), *соціальні* (врахування соціального статусу та зайнятості молодих людей) та *техніко-економічні* (розміри ділянок, матеріальна база) психофізичні, ергономічні, педагогічні, етнографічні, естетичні, містобудівні фактори.

Як свідчить закордонний досвід по обґрунтуванні функціональної організації осередків рекреації необхідним є вивчення потреб молоді. Узагальнення численних соціологічних досліджень [10, 13-16, результати анкетування, проведеного автором] дозволили сформувані наступні аспекти, пов'язані із потребами молоді:

– починаючи від первинних – можливість задовольняти свої *фізіологічні потреби* (доступу до їжі та пиття – наявність об'єктів торгівлі та харчування і громадських вбиралень в радіусі доступності);

– *безпека і захищеність* (від природних умов: дощу, вітру, сонця (рис 1.), від антисоціальної та загрозливої поведінки окремих категорій населення, освітлення в темний час доби, кнопки виклику поліції тощо);

– *соціальність* – потреби в приналежності до певної групи, інтеграції та спілкуванні (наявність облаштованих місць для сидіння групи молодих людей, забезпечення візуального спостереження за актив-

ністю навколо, проте з іншого боку – обмеження візуального контакту в зворотному напрямку «бачити, але не бути видимими»);

Рис. 1. Укриття, яке є результатом ініціативи молоді після воркшопу по формуванню молодіжного осередку рекреації, Ефердінг, Австрія

– атрактивність;

– *самореалізація та творче самовираження* (відсутність явного безпосереднього контролю дорослих, наявність амфітеатрів для виступів, різного роду арт-просторів, стін з графіті, літніх кінотеатрів, можливості підключення аудіосистем, мобільних пристроїв для тощо);

– *потреби в фізичній активності* (скледероми, скейтпарки, волейбольні, баскетбольні майданчики, вуличні тренажери, велопарки).

Значну роль відіграє наявність природних компонентів – водойм (озер, струмків, фонтанів) та озеленення (рис 2, 3).

Не менш важливою є комфортність осередків рекреації, одним з основних критеріїв якої молодь визначає доступ до WiFi. Якщо вищезазначені аспекти т.зв. комфортності є зрозумілими і доречними, то бажання мати безперешкодний доступ до мережі Інтернет – визначається як проблема, яка, більшою мірою, пов'язана із неусвідомленням того, що якісно сформоване середовище направлене на безпосереднє спілкування. А можливість підключення до безкоштовного WiFi і наявність пристроїв для заряджання мобільних телефонів та ноутбуків, робить таке спілкування опосередкованим і таким, яке призводить не до відновлення фізичних сил, а до їх втрати, хоч і без фізичного навантаження.

Рис. 2. Осередок рекреації молоді міста на березі річки. Виспа Слодова, Вроцлав, Польща.

Рис. 3. Осередок рекреації молоді на схилах набережної Тернопільського озера, частина парку ім. Т. Шевченка (неформальна назва «Єліся»), Тернопіль, Україна

При організації осередків рекреації для молоді особливу увагу слід звертати на заходи безпеки – як для власне захисту молодих людей, так і відмежування від них. Це обумовлено тим, що скупчення молодих людей може бути джерелом антисоціальної поведінки, дискомфорту або небезпеки для мешканців міста. Такі заходи можуть бути направлені на формуванні природних та штучних бар'єрів або достатня (при можливості) відстань, де зібрання молодих людей не створюватимуть шумового дискомфорту населенню.

На відміну від інших видів міських рекреаційних просторів, осередки рекреації для молоді відрізняються наявністю двох умовних типів: «формальних» – спеціально організованих осередків для молоді як головної цільової групи користувачів та «неформальних» – фрагментів міста, основним первинним призначенням яких не було рекреаційне використання молоддю, проте,

вони набувають своєї функції через їх часте відвідування та фактичне використання молодими людьми. Значну роль у виникненні таких осередків відіграє потреба молоді в автономності середовища їх перебування та певного рівня свободи дій. В планувальній структурі міста це відображається віддаленістю та відокремленістю від житлового середовища і зон рекреації інших вікових категорій. При цьому часто комфортність та естетичні властивості цих територій відходять на другий план.

Встановлена необхідність створення рекреаційного середовища багатоцільового призначення, тобто компактного, мобільного простору, що при мінімальній трансформації зможуть виконувати різноманітні рекреаційні функції [7].

З урахуванням часових та просторових характеристик в рекреаційній мережі міста виділяють осередки *повсякденної, періодичної та епізодичної рекреації*.

На основі проаналізованого теоретичного матеріалу та закордонного досвіду організації рекреації для молоді встановлено, що до осередків *повсякденної рекреації* належать *локальні осередки*, що знаходяться в межах пішохідної доступності від місць проживання чи навчання молодих людей (800-1000 м). Це – невеликі за площею (до 100-150 м.кв) компактні простори, призначені переважно для певного визначеного виду рекреаційної діяльності з незначною функціональною насиченістю. Переважно включають монофункційну активну зону (певний вид фізичної або творчої активності) та (або) зону пасивного відпочинку (місця для сидіння), розташовані в більшості випадків при пішохідних та велосипедних маршрутах (рис. 4, 5).

До осередків *періодичного використання* можна віднести: *осередки рекреації мікрорайону або кварталу* – осередки площею 400-500 м. кв., з радіусом доступності в 1-3 км, що містять вже більшу кількість функціональних зон (3-4 види активності та зону для пасивного відпочинку) (рис. 6, 7);

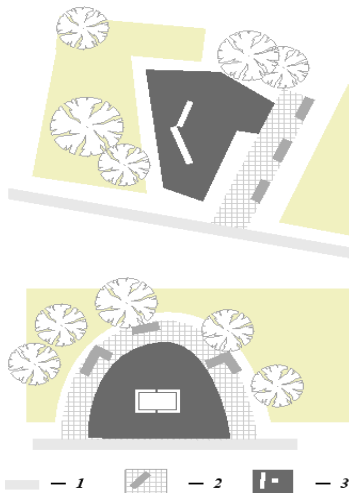

Рис. 4. Схеми функціональної організації локального осередку рекреації для молоді
1 - пішохідні маршрути 2 - зона пасивного відпочинку з місцями для сидіння 3 – зона активного відпочинку

Рис. 5. Локальний осередок рекреації для молоді, Рокінгем, Австралія

Рис. 6. «Бібліотека під відкритим небом». Площа 0,048 га

– **районні** – більші за розміром (1000-2000 м.кв.) атрактивні території, призначені переважно для кількох видів рекреаційної діяльності, насичені унікальними функціями, які відвідує молодь з різних районів міст, користуючись громадським транспортом чи велотранспортом (рис. 8,9);

НАУКОВИЙ ВІСНИК БУДІВНИЦТВА, Т. 92, №2, 2018

Рис. 7 «Бібліотека під відкритим небом» Рекреаційний осередок для молоді, Магдебург, Німеччина

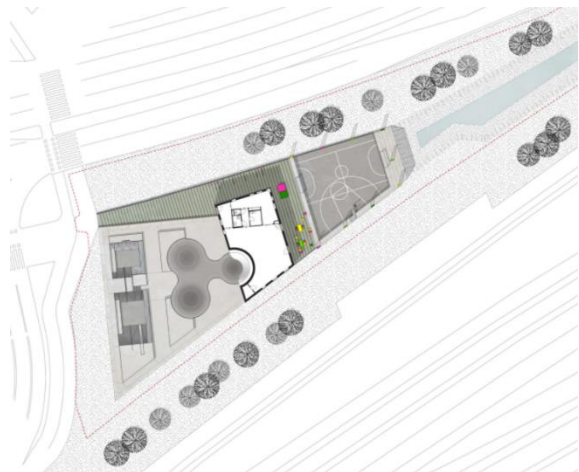

Рис. 8. Рекреаційний осередок району, Гаага, Нідерланди. Площа 0,1650 га

Рис. 9. Елементи: скейтпарк, рампи і чаші для BMX, баскетбольний майданчик, настільний теніс, внутрішній простір для молоді, місця для сидіння

– **загальноміські** – великі за площею, поліфункційні об'єкти для використання різними категоріями молодих людей, розташовані на спеціально виділених міських територіях (спеціалізовані парки, тематичні

АРХІТЕКТУРА

парки). Повинні бути забезпечені доступним громадським транспортом, мати місця паркування для приватного транспорту (рис. 10-15);

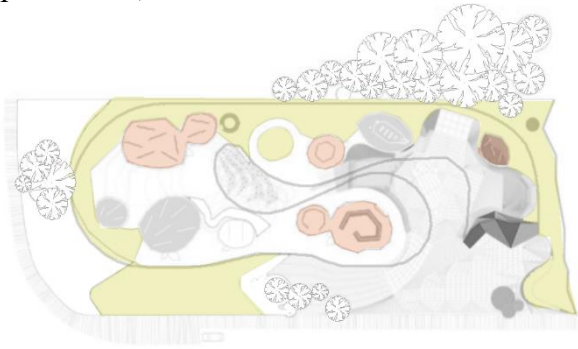

Рис. 10. Композиційні прийоми: іррегулярність пішохідних шляхів, використання штучних форм, ламані лінії. Матеріали: камінь, дерево, бетон, поліуретанове покриття, газони. Елементи: Графіті стіни для вуличних художників, укриття від дощу і спеки, рампи, чаши і перила для скейтів і ВМХ, скеледром для занять альпінізмом, сцена для виступів, можливості для занять еквілібристикою

Рис. 11. Простір для молоді «Youth factory», Меріда, Іспанія. площа 0,3 га.

Осередки рекреації для молоді епізодичного використання – мультифункціональні великі за площею території міських фестивалів, ярмарків та концертів.

Рекреаційне середовище для молоді являє собою складну багаторівневу просторову систему, яка включає території різного функціонального призначення та планувальної структури (рис. 16).

Рис. 12. Рекреаційний осередок, Лемвіг, Данія. Площа 0,22 га

Рис. 13. Лемвіг, Данія Функціональне наповнення

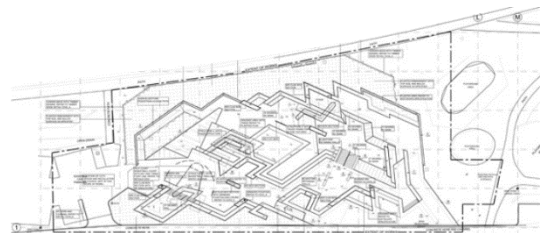

Рис. 14. Гіллонг, Австралія. 2010 рік, площа 0,33 га. Багатофункціональний осередок рекреації для молоді містить. зону скейтпарку, зону для катання на велосипеді, роликах, фітнес, зони пасивного відпочинку.

Рис. 15. Гіллонг, Австралія. Композиційні прийоми- динамічність композиції, кривольонійність

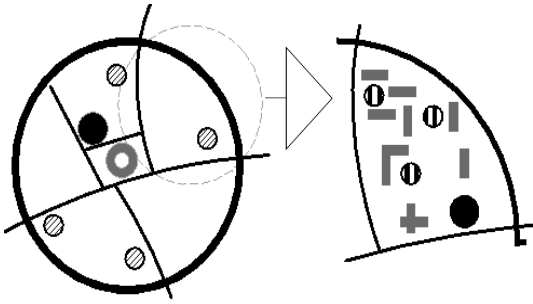

Рис. 16. Модель рекреаційної системи міста

Характерними засобами формування рекреаційних осередків для молоді є: **геопластика** (штучне створення або зміна рельєфу з метою підвищення виразності ділянки, створення об'єму та динаміки простору, може бути засобом зонування території), **рослинні угруповання**, (рослинні угруповання і геопластика виконують дві основні функції: захисну і просторово-організуючу [7], **різноманітність просторового вирішення малих архітектурних форм, колір, світло, світлотінь** (акцентування, підкреслення геометрії, напрямків руху та погляду, виділення елементів у просторі, поділ на різні зони, естетична привабливість тощо), **фактурні поверхні, динамічність композиції, асиметрія, гнучкість** (осередок повинен бути відкритим до змін та модернізацій, наприклад, подіум для перформансів може бути використаний для скейтборду, вуличний ліхтар з баскетбольним кошиком тощо) Криволінійні, ламані і асиметричні елементи вносять різноманітність, створюють сприятливе середовище для «рекреаційної» поведінки, відпочинку.

Основними **критеріями якості** осередку рекреації є **функціональність, атрактивність, комфортність та інтерактивність**. За своїм змістом інтерактивність середовища ми можемо розглядати з точки зору динаміки форми в просторі, що включає ряд структур здатних до адаптації в просторі і навчальному для людини (Sustainable, Ergonomic); з точки зору емоційного залучення індивідуума в середу, шляхом впливу на психо-асоціативні сенсори (Emotion); з точки зору функціонального наповнення, що виражається в транс-

формації функцій однієї і тієї ж типологічної суспільного середовища міста (Function); і з точки зору передачі інформації, як забезпечення необхідним ресурсом для кожного індивідуума і як поширення змістовної інформації (Information) [18].

Молоді люди обирають такі місця відпочинку, які мають особливе значення для них та певну соціальну ідентичність з ними. Також участь молоді в створенні власного комфортного осередку шляхом використання мультифункційних вуличних меблів, мобільних модульних елементів обладнання, площин для малювання графіті. Сформований до вимог молоді простір повинен генерувати позитивні емоційні сприйняття і забезпечувати сильний досвід. Межі, розмір і приналежність територій в місті мають прямий зв'язок з формуванням людиною персонального простору і особистої території [17].

Висновки. Молодь має свої унікальні потреби та бачення організації просторів для відпочинку та проведення вільного часу в місті. На основі проведеного аналізу виявлено основні види осередків рекреації для молоді в місті – локального, квартального, районного та міського рівня, які відрізняються за площею та функціональним насащенням. Особливостями цих осередків є різноманітність просторового вирішення, динамічність планувальної структури, специфічність та індивідуальність елементів предметного наповнення. Основними критеріями якості осередку рекреації є функціональність, атрактивність, комфортність та інтерактивність.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Secretary-General's Report to the General Assembly, A/36/215, 36/28 1981.
2. Рыжкин Ю.Е. Физическая рекреация в сфере досуга человека / Ю.Е. Рыжкин // Теория и практика физической культуры: науч.-теорет. журн. - 2002. - №5.
3. Скрипник Л. П. Фізична рекреация у сфері дозвілля української молоді /Л. П. Скрипник, Г. М. Чепурда // Природа Західного Полісся та прилеглих територій: зб. наук. пр. Східноєвроп. нац. ун-ту ім. Л. Українки. – Луцьк, 2012. – № 9. – С. 370–374.

4. Леденьова О. В. Соціально-психологічні аспекти рекреації молоді в сучасних умовах / О. В. Леденьова // Теоретичні та прикладні проблеми психології : зб. наук. пр. Східноукр. нац. ун-ту ім. В. Даля. – 2009. – № 1 (21)
5. Шевчук І.В. Дозвіллева діяльність студентства як фактор їх розвитку // Збірник наукових праць. – Вип. LV.: Педагогічні науки / За заг. ред. Барбіної Є.С. – Херсон: Видавництво ХДУ, 2010. – С. 361-367.
6. Путіловська Н.Б. Формування особистості студентів в умовах вільного часу // Збірник наукових праць. – Вип. 20. Т.1: Педагогічні науки / За заг. ред. В.Д. Будака, О.М. Пехоти. – Миколаїв: МДУ, 2008. – С.165.
7. Сокольська О.С. Формування рекреаційного середовища для молоді: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. архітектури: спец. 18.00.01 «Теорія архітектури, реставрація пам'яток архітектури» / О.С. Сокольська. – Харків., 1999. – 20 с.
8. Осиченко Г.О. Закордонний досвід формування міських просторів для молоді/Г.О.Осиченко, А.Ю. Чіняков// Сучасні проблеми архітектури та містобудування. – 2016. – В.43.Ч1. –С.263
9. Malone K. Children, Youth and Sustainable Cities// Local Environment. – Vol. 6, №1. – 2001. – P.5-12
10. Mäkinen, K. Teenage experiences of public green spaces in suburban Helsinki/ K. Mäkinen, L. Tyrväinen// Urban forestry & urban greening. –2008. –№7(4). – P.277-289.
11. Mayo, G. «Nature in the City»: young people's perceptions, values and experiences. Diffusion// The UCLan Journal of Undergraduate Research, University of Central Lancashire. – 2010. – Vol.5, Issue 1
12. Рыжкин Ю. Е. Психолого-педагогические основы физической рекреации: учеб. пособие / Ю. Е. Рыжкин. – СПб: РГПУ им. А. И. Герцена, 1997. – 36 с.
13. Travlou, P. Mapping youth spaces in the public realm: identity, space and social exclusion. In: Ward Thompson, C., Travlou, P. (Eds.), Open Space: People Space. Taylor & Francis, London and New York. – 2007. – pp. 71–81.
14. Sandler K. Open spaces for young people – teens_open_space / K. Sandler// International Journal of Contemporary Architecture «The New ARCH».-2014.- Vol. 1, No. 1. –p.2-6
15. Siostrzewitowska, M. (II) Przestrzenie publiczne dla młodzieży xxi wieku – kompozycja, forma architektoniczna, nowoczesne rozwiązania techniczne wyniki sondażu przeprowadzonego wśród studentów wydziału budownictwa i architektury politechniki lubelskiej / M. Siostrzewitowska // Czasopismo Techniczne. Architektura. – Wydawnictwo Politechniki Krakowskiej im. Tadeusza Kościuszki, 2013. – R. 110, z. 2-A. – s. 115-123.
16. Siostrzewitowska, M. (I) Przestrzenie publiczne dla młodzieży XXI wieku – potrzeby i oczekiwania [Текст] / M. Siostrzewitowska // Czasopismo Techniczne. Architektura. – Wydawnictwo Politechniki Krakowskiej im. Tadeusza Kościuszki, 2013. – R. 110, z. 2-A. –s. 99-113
17. Тесленко, В. А. Принципы и условия комфортного взаимопонимания разных уровней восприятия человеком архитектурной среды/ В. А. Тесленко, В. В. Мыцык // Научный вестник строительства. – Харків: ХНУБА. – №2(86) – 2016. – С. 28-32.
18. Козак Ю.А. Принципы формирования интерактивных свойств городских общественных пространств / Ю.А. Козак, В.П. Мироненко // Научный вестник строительства. – Харків: ХНУБА. – №2(87) – 2017. – С. 36-39.

Мещерякова О.М. К ВОПРОСУ ФУНКЦИОНАЛЬНО-ПЛАНИРОВОЧНОЙ ОРГАНИЗАЦИИ РЕКРЕАЦИИ ДЛЯ МОЛОДЕЖИ.

На основе анализа теоретических работ и зарубежного опыта в статье сделана попытка выявить особенности и определить средства функциональной организации и планировочной структуры ячеек рекреации для молодежи.

Ключевые слова: город, центр рекреации, молодежь, функциональная организация, планировочная структура.

Meshcheryakova O.M. TO THE QUESTION OF THE FUNCTIONAL-PLANNING ORGANIZATION OF RECREATIONAL CORES FOR YOUTH. Based on the analysis of theoretical works and foreign experience, the article attempts to identify features and determine the means of functional organization and planning structure of recreation cores for young people.

Key words: city, recreational center, youth, functional organization, planning structure.